

Digitale registreringsystemer i dansk arkæologi

af Allan Larsen, museumstekniker, Kroppedal

Dette indlæg forsøger at gøre status over de forskellige tiltag af digital karakter i den danske museumsverden, med henblik på effektivisering af arbejdsgangene på de arkæologiske udgravninger, disses efterbearbejdning samt sikring og tilgængeliggørelse af den indsamlede viden.

Vindene blæser hastigt over de danske museer i besiddelse af et arkæologisk ansvarsområde i disse dage. Ikke mindst har de fleste museer mærket den omfattende anlægs- og byggeintensivering, der for 2006 har resulteret i udarbejdelse og godkendelse af et stort antal budgetter i forhold til forudgående år (Nyhed 04/01-2007 – ”Rekord for godkendte udgravninger” – www.kulturarv.dk). Forlydender fra kolleger over hele landet afslører dog også, at de mange budgetterede udgravninger oftest ender med at blive gennemført og mængden af undersøgelser stiller øgede krav til det enkelte museums kapacitet og effektivitet. Disse krav fordrer nærmest, hvis opgaven skal løftes uden for store administrative byrder, at man udvikler og ikke mindst ibrugtager nye redskaber til brug for indsamling og håndtering af den opnåede viden.

Det er efterhånden en del år siden at den første investeringsrunde på de større museer i teknologier til opmåling og bearbejdning af geografiske data blev foretaget. Denne implementering primært af GPS-teknologi til opmåling af udgravningsfelter og anlæg, er de seneste år blevet udbredt til et langt større antal museer. Dette slår naturligvis i takt med den stigende omsætning, betinget af den høje frekvens af arkæologiske undersøgelser. Således er det tydeligt at spore et stigende behov for effektivisering af det faglige feltarbejde i takt med de stigende krav til museernes arbejds-flow.

Dette lille indlæg skal være et forsøg på at gøre status over de forskellige tiltag af digital karakter i gangsat i den danske museumsverden, med henblik, netop på effektivisering af arbejdsgangene på de arkæologiske udgravninger, disses efterbearbejdning men også sikring og tilgængeliggørelse af den indsamlede viden.

Regin

Hvis vi starter hierarkisk ovenfra, må Kulturarvsstyrelsens brugerflade til ”Museernes Samlinger” (<http://www.kulturarv.dk/mussam/index.jsp>), ”REGIN”, nævnes som det første. Databasen ”Museernes Samlinger” præsenterer den samlede elektroniske registrering på landets statslige og statsanerkendte kulturhistoriske museer. Brugerfladen til indberetninger i denne base er døbt ”REGIN” og er allerede i forskellig grad, implementeret på en lang række af museerne. At der findes grader af implementering skyldes forskellige problemer bl.a. med brugervenlighed af og funktionalitet i systemet, men mere om dette senere.

For dem der ikke kender til ”REGIN”, skal det nævnes at den er en såkaldt browser-opereret klient-grænseflade¹. Man kan altså via Internettet oprette sager, genstande osv. og løbende indtaste relevante oplysninger til posterne. Så snart en sag er færdig-indtastet, skal denne overføres til ”Museernes Samlinger” og kan herfra ses af alle interesserede, borgere som kolleger. De grundlæggende principper for registrering i ”REGIN” læner sig kraftigt op af traditionen fra det ældre system: ”Dansk Museums Index” (DMI) og regnes for dettes afløser.

Sigtet med ”REGIN”/”Museernes Samlinger” er en øget gennemsigtighed i forhold til samlingerne på de enkelte museer. Det skal være muligt at indsamle viden på tværs af institutionerne med enkle søgninger. Men det skal dog også anspore de enkelte museer til at skele til resten af den region man sammenligner sig med, i forhold til selektion af hjemtagelser og kassationer. Hvis alle nabomuseer har et eksemplar af samme type genstand, som man af en venlig giver har fået tilbudt, er der måske ingen grund til at hjemtage denne genstand, da man jo har så mange bevaret på alle andre institutioner i

nærheden. Dette kan dog også medføre den modsatte effekt – da kun de færreste vil stå tilbage for sine naboers erhvervelser. Men ikke desto mindre får man dog ved hjælp af ”Museernes Samlinger” muligheden for at søge i beholdningen hos de tilknyttede museer. En mulighed der ikke lå lige for, før dette systems indførelse.

Mange styrelser i Danmark har søsat forskellige overregionale digitale systemer gennem de sidste femten år. Nogle med mindre held end andre. Med ”Museernes Samlinger” og grænsefladen ”REGIN” er Kulturarvstyrelsen kommet godt fra start. Dog mangler ”REGIN” stadig en del funktionalitet, før det kan implementeres på alle statsanerkendte kulturhistoriske museer uden væsentlige belastninger af lønsummen. Som eksempel kan nævnes de manglende muligheder for at hente data ud af systemet i form af lister til brug for de mange udgravningsberetninger, som det rekordhøje antal godkendte budgetter gerne skulle afføde til Kulturarvstyrelsens beretningsarkiv. Inden denne funktionalitet reelt er på plads, er det svært at forestille sig ”REGIN” anvendt som primær registrant for genstande indsamlet i forbindelse med udgravningsaktivitet. Til systemets forsvar skal det nævnes, at vi stadig kun er blevet præsenteret for version 1, så man kan håbe, at mange ting rettes, inden næste version bliver udgivet.

Lokale systemer

I det næste niveau af hierarkiet, lad os benævne det: lokale systemer, findes et utal af forskellige løsninger til lokal registrering af museumssager og genstande mv.

Mange lokalmuseer med arkæologisk ansvarsområde har gennem 1980erne og 1990erne ladet udvikle selvstændige elektroniske registrerings-systemer. Enkelte af de mest succesfulde systemer er blevet udbredt til flere museer, men som hovedregel fungerer systemerne kun på én institution. Registreringssystemerne er typisk enten udviklet af museernes faste personale eller skiftende puljeansat personale med hang til kodning af databaser. Fælles for alle disse mange systemer er deres store sårbarhed overfor netop udskiftning af personale med kendskab til systemernes bagvedliggende programmering. Dertil er mange af systemerne oprindeligt udviklet under hensyntagen til det ældre styresystem: ”DOS”. Der har derfor i de senere år været behov

for relativt store investeringer i konvertering af systemerne til den nuværende standard indenfor styresystemer; Investeringer der udelukkende er relevante for de enkelte systemafhængige institutioner og derfor ofte bliver meget omkostningsfulde.

Lokalmuseerne har skabt mange små lokale systemer ud fra manglen på et alternativ til ”DMI”, der tilsyneladende ikke har dækket alles behov. Dette er formodentlig, som i tilfældet med ”REGIN”, bl.a. betinget af systemets dårlige håndtering af jordfundne genstande, men andre årsager, kan sikkert også have ligget til grund for et eventuelt fravalg.

Denne utilfredshed med de eksisterende, større systemer har efterhånden skabt så mange små lokale systemer, der kræver vedligeholdelse og tilpasning til skiftende standarder i et sådant omfang, at det meget snart – hvis ikke allerede – bliver en økonomisk umulighed at opretholde deres drift.

At de mange forskellige systemer ligeledes resulterer i en stærkt uhomogen registreringsproces set på landsplan, kan heller ikke være en fordel i en tid hvor behovet for kvalificeret personale til de mange udgravninger og beretningsudarbejdelser, er en realitet. Mange nyansættelser må nødvendigvis indledes med en introduktion til det individuelle museums registreringssystem, der med garanti ikke ligner noget medarbejderen har set før.

Kompatibilitet

De to omtalte niveauer, ”REGIN”/”Museernes Samlinger” som overordnet system og underskoven af lokale museumssystemer, befinder sig umiddelbart langt fra hinanden. Hvor REGIN er et professionelt system, formodentlig med respekt for alle gældende standarder indenfor programmering af den slags isenkram, befinder de mange lokale systemer sig i alsidige forfatninger. Men ikke desto mindre har der været investeret ufatteligt mange timer i deres udvikling og anvendelse, således at de nu beskriver ufattelige værdier for de enkelte museer. Det ville således være optimalt, om man via sit lokale system kunne overføre oplysninger til ”Museernes Samlinger” direkte, uden at skulle inddatere alt endnu engang i ”REGIN” og derved som option kunne bevare det lokale system. Desværre ligger denne funktionalitet ikke inden for ”REGIN”s kapacitet. Det ville dog også være urimeligt, at forvente en translator (oversætter af data fra et databasesystem

til et andet) der skulle kunne modtage data fra så mange forskellige systemer som de enkelte museer gør brug af. Hvis denne løsning skal føres ud i livet, fordrer det, at der udvikles en translator til hvert enkelt forskelligt system til overførsel af data til "REGIN". Kulturarvsstyrelsen oplyser, at denne investering må afholdes af de enkelte museer.

Det fremstår tydeligt, at fortsatte livsforlængende indgreb på de lokale databasesystemer bliver en uoverskuelig belastning for de fleste institutioner både med hensyn til opdateringer til nye styresystemer, men også i forbindelse med fortsat data-indlæsning fra de lokale systemer til "Museernes Samlinger". Såfremt denne opgave skal løftes, må der en fælles aktør i spil, der kan favne behovene hos lokalmuseerne med arkæologisk ansvarsområde. Et databasesystem der ikke blot er målrettet mod håndtering af arkæologiske genstande, men også kan honorere behovet for allehånde listeudskrifter og samtidig virke som port til "Museernes Samlinger".

En fælles aktør

At dette behov for et fælles system er til stede blandt mange, kan ses i den enorme hastighed, hvormed beretningsskrivningsværktøjet, ArkData, udviklet af Arkæologifunktionen ved Odense Bys Museer, i løbet af ganske få måneder er vokset fra at være et forholdsvis snævert udbredt lokalmuseumssystem, til at blive et kommende nationalt databasesystem, specielt rettet mod museer med arkæologisk ansvarsområde. Systemet er, siden OBM frigav det til almindelig behandling af kolleger fra resten af landet i efteråret 2006, blevet forankret i en fælles-museal selvejende institution kaldet "Museernes Udgravningsdata" (MUD). Institutionen ejes af de interesserede museer, der gennem deres tilslutning, opnår ret til at anvende systemet.

Den høje hastighed hvormed flere museer er gået over til at blive interessenter i et sådant professionelt registreringssystem, er ikke kun betinget af det store behov for effektive værktøjer mange har i øjeblikket, men selvfølgelig også afhængigt af OBMs villighed til at levere deres nærmest færdige prototype til færdigprogrammering uden beregning. Hvis systemet havde skullet skrives fra bunden, ville en eventuel løsning ikke have ligget klar før om flere år, og udgiften ville blive mange gange højere for de interesserede museer.

MUD

Det bliver uhyre interessant at følge udviklingen af MUD gennem det kommende år, hvoraf testversionen bliver frigivet allerede i løbet af sommeren 2007. Indtil videre har mere end 20 lokalmuseer tilmeldt sig institutionen og bliver hermed kommende brugere af systemet. Kulturarvsstyrelsen har ligeledes stillet sig imødekommende overfor systemets udbredelse og dermed åbnet muligheden for direkte inddatering til "Museernes Samlinger" herfra. Systemet vil uden tvivl også fordrer en øget specialisering indenfor anvendelsen af IT, deriblandt GIS på de fleste museer, hvorfor investeringer i efteruddannelse må påregnes. Så formodentlig kan mange af os nu få hævet standarden, for den digitale bearbejdning af informationer fra vore egne undersøgelser – i det lange løb med sparring fra de øvrige deltagende museer. Man kan håbe, at den nye fælles-museale institution bliver det nødvendige forum for erfaringsudveksling og vidensopbygning vedrørende anvendelse af IT i arkæologien, det tydeligvis rummer potentialet for.

Det er dog beklageligt at det har vist sig nødvendigt at fundere etablering og drift af systemet i en helt ny fælles institution for et udvalg af kulturhistoriske museer. Hermed bliver meget energi brugt på etableringen af denne institution som sikkerhed for systemets realisering og opretholdelse. Såfremt systemet blev forankret i en allerede eksisterende institution, eksempelvis Kulturarvsstyrelsen, ville det organisatoriske trods alt være garanteret på forhånd og tilgangen blive ens for alle potentielle brugere. Som systemet er lanceret nu, i institutionen MUD, baseres brug og tilslutning på frivillighedens principper, hvilket måske ikke er den mest heldige udgang. Men ikke desto mindre har den valgte organisering helt klart bragt fart over systemets udvikling. Lad os håbe at hastværket ikke bringer systemet i kuvøse-tilstand grundet en for tidlig fødsel, men at kvaliteten af forarbejdet fra OBM og COWIs efterfølgende videreudvikling kan bære den store lancering.

Noter

Systemet er ikke installeret lokalt på museerne, men centralt på fælles server. Inddatering foregår via en webbrowser uafhængig af brugerens fysiske placering. Man kan således bruge systemet blot man har en internetforbindelse til rådighed.